

20

ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה

אשר נתתה לי ה' והנחתו לפני ה' כו' י

במשנה (מסכת ביכורים פרק ג' משנה א') מובא כיצד מפרישים את הביכורים? יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה, אשכול שביכר, רמון שביכר, קושרו בגמי ואומר: "הרי אלו ביכורים!"

יש להבין - שאל הצדיק רבי משה לייב מסאסוב - מדוע המשנה מציינת שהאדם קושר את הפרי הראשון שראה בשדהו בגמי, והרי אם קשר אותו בחוט של פשתן או בחוט של כותנה, גם בכך יוצא ידי חובתו?

אלא - תירץ הרבי - עיקר מצות הביכורים היא כדי שהאדם יזכור את הבורא יתברך, שכן כאשר אדם עבד בשדהו ועתה הצמיח פירות משובחים, עלול הוא לטעות ולהתגאות שכוחו ועצם ידו הביא לו את החיל הזה.

משום כך מצוה התורה עליו שאת הפרי הראשון והמשובח יביא ויניח לפני ה' כדי שיזכור היטב מי הוא הנותן לו כח ופרנסה.

משום כך - סיים רבי משה - נאמר במשנה שיקשור את הפרי בגמי דווקא, משום ש"גמי" הוא ראשי תיבות: "גדולים מעשי ה'!"

ועתה הנה הבאתי וכו' איתא בבלקט שמעוני

ח"א רמו תתקל"ח, ועתה מיד, הנה בשמחה, הבאתי משלי. וביאר הדברים דהנה במעשה הצדקה יש ג' דברים: א' עצם נתינת הצדקה; ב' ליתן הצדקה בזמן שהעני צריך לעזרה ולא לאחר הזמן, כמו שאמרו חז"ל קודם שנפל אחד יכול להקים ומשנפל אפילו חמשה לא יכולים להקים; ג' ליתן הצדקה בשמחה ובחפץ לב כמש"כ ולא ירע לבבך בתתך לו, ושמחת לפני ה' וכו' והלוי והגר והיתום והאלמנה (לעיל טו, יא) וברש"י אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך. והנה הכסף שהאדם נותן הצדקה אינו נותן כלום משלו שנאמר לי הכסף גלי הזהב נאם ה' (חגי ב ת), כי ממך הכל ומידך נתנו לך (דבהי"א כט), אולם אם האדם נותן הצדקה בעתו ובזמנו ועוד לעני מקודם שנפל, וגם אם הוא נותן הצדקה בשמחה, שני אלה הנה השתתפותו במעשה המצוה. וזה הפירוש ועתה מיד, הנה בשמחה, זה הוא מה שהבאתי משלי.

שמעתי מהגה"ק אדמו"ר זצ"ל

שבתי פרנקל

ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי הקודש מן הבית וכו' (כו, יג). עיין רש"י דזהו וידוי מעשר. ויש להבין עלם ההגדרה של וידוי כאן דעל ארצה חטא מתודה, עיין בספורנו צוה. ומידוש גדול יש במנחת חינוך כאן, שהעלה לדינא דאינו מתודה אלא על מה שאיחר מלהפריש את המתנות וליחס לכספו ולוי, ולאחר זמן שתיקן ועשה הכל, אז מתודה ואומר לה' שאחנס עשה תחילה שלא כהוגן אבל עתה כבר קיים הכל כדצ"ע, אבל אס' עשה הכל צמועדו אינו מתודה כלל דאין לו על מה להתוודות, ע"כ נמצא דלאו כל אחד מתודה, וזהו חידוש, דצפ"ט לא מצינו חילוק צוה.

ובעמדינו צימי רחמים ורחן נחזורמי

זהענין של וידוי, דמה מי שאיחר לעשות מצוה צומנו צריך להתוודות, וכו"ל, כש"ב מי שאיחר לעשות תשובה תיקן ולהתוודות על עונותיו שהוא צריך לעשות תשובה על זה גופא, כדאימא בקיצור חש"ל"ה (רכ). דהמעלה הראשונה של תשובה, הוא תשובה הנעשית תיקף אחר החטא, ולפי שלא הוטבע בחטא, דומה כמי ששופך שמן על בגדיו ואם רוחצין ממנו תיקף ומיד נטהר ולא ייכר שום רשע כחם כלל, וכן הוא כפיידור אור זרוע (חספ). כששצ צאומו יוס

דואגים כדבעי, שיהי' טרף בדי' אמות של הלכה ליושבים לפני ה' (ומכש"כ שמעטים מאד, העובדים את בתייהם ומשלח ידיהם לשבת חלק עשירי משנה בבתי מקדש מעט "למען ילמדו ליראה את ה'א כל הימים"). ונדבת הלב, הטבועה בעם ישראל, מופנה בעיקר "לגר ליתום ולאלמנה". ובדבר הזה אנו מצטיינים יותר מאו"ה: אבל מכיון שיראת אלהים הולכת ומתמעטת בעולם וגם בתוך עם ישראל, הלא מי יודע, אם לא יגרום מצב זה גם על "הלב הטוב" הישראלי, ובאין "מעשר שני" ד' פעמים בשמיטה, אם יחזיק מעמד "המעשר עני" לכה"פ ב' שנים בשמיטה...

שנת המעשר. שנה א' ב' ד' וה' של שמיטה נוהג בהן מעשר שני ושנה ג' וששית - מעשר עני. מטרת מעשר שני מפורשת בתורה: "למען תלמד ליראה את ה'א כל הימים" (לעיל י"ד). ולפיכך עלינו להפריש ד' פעמים בשמיטה חלק עשירי מתבואתנו, כדי שנבלה חלק י' מחיינו לפני ה', באין דאגת המזון בלבנו. ונלמד ליראה את ה' כל הימים. ומטרת מעשר עני הלא ידועה, לפרנס את העני הגר והיתום. ומה שמע"ש נוהג ד' פעמים בשמיטה ומעשר עני רק ב' פעמים אפשר ללמוד, שעל האדם יותר לדאוג לנפשו. לטהרתה, לעלייתה ולחנכה ביראת ה' ע"י ישיבה במקום הקודש והמקדש וע"י לימוד התורה מפי זקני ישראל, היושבים בלשכת הגזית - יותר מלדאוג לפרנסת הגר, היתום והאלמנה. והסברה נותנת, שאם יתי' לו נשמה זכה ולב רגש, ומלא יראת אלהים, אז כי יראה ערום ויכסהו, רעב ויאכילהו ומבשרו לא יתעלם. ומשחרב ביהמ"ק ונתמעטו הלכות, אין

3) אש"כ קוב"ה

4) אש"כ קוב"ה

שחטא, התשובה אינה צריכה להיות כל כך חמורה, וכתשובה כל דהו וזודוי נמחל העון כאלו לא היה צעולם כלל, עי"ש עוד.

וזה הביאור צוה שאומרים זודוי על חטא שחטאנו לפניך זודוי פה, דעל זה גופא מתוודים שלא אמרו זודוי תיקף אחר שחטא דאז היתה תיקף נמחק העבירה, אבל משום שאיחר נתרצה חילול שם שמים כל עוד שהעבירה הוא צעולם.

6) 31

את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וגו', וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך וגו' (כו, יז-יח).

בגמרא חגיגה (ג' א'), ועוד דרש ר' אעזריאל בן עזריה, את ה' האמרת היום, אמר להם הקב"ה לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, דכתיב (דברים י') שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, דכתיב (דברי הימים א', י"ז) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ואף הוא פתח ודרש, דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרדעה אחד (קהלת י"ב), למה נמשלו דברי תורה וכו', בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבים אסופות אסופות ועוסקים בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מותרין, הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם האיך אני לומד תורה משהו, תלמוד לומר כולם נתנו מרדעה אחד, א"ל אחד נתנו, פרנס אחד אמרו, מפני ארון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב (שמות כ') וידבר אלטים את כל הדברים האלה לאמר, ע"כ.

707
P.11
(5)

א. בשם רב האי גאון: פ"י ציור אחד בעולם, כלומר דבר הניכר מאין כמוהו, והאנכודות (בפ"י תפלת מנחה של שבת אתה אחד וכו' ומי כעמך וכו') כתב: פ"י חטיבה כריתה, מלשון מחוסב עציץ, ורצונו לומר דבר נפרד

ומיוחד שאין כמוהו בכל האחדים והמיוחדים, עד כאן. ומכל זה משמע שר"א בן עזריה בא לחדש כאן פירוש חדש שהוציא כאן מהפסוק את ה' האמרת ה' האמירך, וצריך ביאור מה כוונה וחדוש יש בדרשה זו שחדש, גם יש לדעת מה טעם שתפס הלשון "חטיבה" אחת שהיא לכאורה מלה מזורת ומחדשת, ולא אמר סתם אתם עשיתוני אלקים אחד בעולם, ואני אעשה אתכם עם אחד בעולם.

והאפשר לפרש בזה, דר"א בן עזריה הוציא מפסוק זה את ה' האמרת היום, וה' האמירך, פירוש חדש בכוונה הכתוב שאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ולפי הפירוש הפשוט יש לפרשו על אחת משתי כוונות אלו, א. ההכוונה ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, דאין שום גוי בכל הגוים שבארץ כעמך ישראל, היינו שעמך ישראל עולה על כולם במעלה ושבת, ולפירוש זה יהיה נמשך "גוי אחד", על שאר גווי הארץ, לומר, דאין שום גוי אפילו אחד בארץ, שיתדמה וישתווה במעלותיו לעם ישראל, כי ישראל הוא המשובח והמפואר מכל גוי וגוי, ב. יש לפרש, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, שיהי' נמשך "גוי אחד" על ישראל, היינו שעם ישראל הוא גוי אחד באחדות יחד איש עם רעהו, משפחה במשפחה ושבט בשבט, ואיש באחיו יחידים ידובקו כאיש אחד, מה שאין דוגמתם בכל העמים, כי אף שגם כל אומה ולשון מאוחדים המה להיותם לעם אחד, ולהיות להם מלך או מושל אחד, ועומדים תחת ממשלה והנהגה אחת, וגם בחוק ומשפט דין אחד לכולם, אבל עם ישראל עולה עליהם באחדותם, ואין כעם ישראל גוי אחד מיוחד כלל משפחה במשפחה

(2)

הניכר שאין כמוהו, או דבר נפרד ומיוחד שאין
 כמוהו בכל האחדים והמיוחדים, כפי פי
 האבודרהם הנ"ל, וכל זה נכלל במה שאמר
 את ה' האמרת היום, וכיון שבאותו הלשון
 שאמר על הקב"ה "את ה' האמרת היום", אמר
 אה"כ "ה' האמירך היום להיות לו לעם
 סגולה", ממילא מובן מזה הלשון, דהכוונה היא
 כמו שאתם ישראל עשיתוני חטיבה אחת
 בעולם, במה שאומרים שמע ישראל ה' אלקינו
 ה' אחד, שהם מעידים עליו שהוא חטיבה
 אחת בעולם שאין לו שום דמיון והשוואה כלל
 להמשיל לו להחבירה, כך גם — במה שאמר
 וה' האמירך, היינו שעשה אותם חטיבה אחת
 שהיא ציור נבדל ונפרד וניכר שאין כמוהו
 בעולם, וזו הכוונה במה שאמר הכתוב ומי
 כעמד ישראל גוי אחד בארץ, היינו שמשבח
 את ישראל שרק הם, הם גוי אחד בארץ, וכל
 הגוים וכל אומה ולשון לא ידמו ולא ישו להם
 אפילו להמשיל לו להחבירה.*

גם הם אינם בתכלית האחדות, כי גם להם
 תומר וצורה, אלא שחומרם דק וזך מאד,
 (וכמבואר כל זה בספה"ק), והאחדות הנמורה
 בתכלית האחדות אינו אלא בהשם יתברך
 ויתעלה, בו לבד ואין זולתו, כמו שאנו אומרים
 בשיר יגדל: אחד ואין יחיד כמוהו, וגם אין
 סוף לאחדותו, ובאני מאמין: הוא יחיד ואין
 יחידות כמוהו בשום פנים, ובשיר אדון עולם:
 והוא אחד ואין שני להמשיל לו להחבירה,
 והיינו שאין שום משל דמיון לאחדותו כלל
 וכלל, כי כל דבר שבעולם הנקרא אחד, אינו
 שיך אפילו להתחבר ולהיות משל דמיון
 לאחדותו, וכי כולם אינם אחד באמת, ורק
 הבורא יתברך הוא האחד והיחיד באמת לאמתו.
 ועל זו הכוונה דרש ר"א בן עזריה על הכתוב
 את ה' האמרת וה' האמירך, במה שאמר אתם
 עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם
 חטיבה אחת בעולם, ומטעם זה תפש הלשון
 "חטיבה" אחת, שלפי כל הפירושים המבוארים
 לעיל בפתרון הלשון "חטיבה" — הכוונה היא
 על דבר שאין במינו ובסוגו בכל הדברים
 הנמצאים בעולם [או כפירש"י שבה אחד שבה
 מיוחד, או כפי הערוך ציור אחד בעולם דבר

7א כ"ו א (9)

PARSHAS KI SAVO
 THE SECOND BRIS

1 THE SIFREI in Parshas Re'eh distinguishes between the two
 parshiyos describing sefiras ha'omer. לך - שבעה שבועות תספר לך
 "Seven weeks you shall count for yourself" (Devarim 16:9)
 describes a mitzvah on the Beis Din HaGadol. A different passuk,
 6 for yourselves ... seven weeks ... you shall count fifty days"
 (Vayikra 23:15-16), describes a count performed by each indi-
 vidual (Menachos 65b).

The basis of the distinction made by the Sifrei is the rule
 quoted in the name of the Vilna Gaon (Dibrei Eliyahu, p. 94):
 11 Whenever a mitzvah is repeated in the Torah, once in the singu-
 lar and once in the plural, the singular form is addressed to
 Klal Yisrael as a whole while the plural form devolves upon the
 individual.

The Beis Din HaGadol, which represents Klal Yisrael in to-
 6 tality, discharges the obligation upon Klal Yisrael as a whole
 when they count the seven weeks from Pesach until Shavuot.
 The reason this mitzvah falls within the purview of the San-
 hedrin is that this count establishes the correct day of the Yom
 Tov of Shavuot, which is part of the more general mitzvah
 11 of kevins haluach (establishment of the calendar). The second
 aspect of the mitzvah, reflected in its description in Parshas Emor
 in the plural form, is directed to each and every individual,
 who should also engage in such a count. [See Eretz Ha'Tzvi, pp. 9-11.]

(7)
 כ' בע"ר
 ב' ע"ב

1 The Vilna Gaon generalizes this rule, and it can thus be applied to the two *parshiyos* of *tochechah* found in the Torah as well. The *tochechah* in *Bechukosai* was proclaimed on the occasion of the *bris* of *Ma'anad Har Sinai*, after the *Aseres HaDibros*:
 אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ד' בינו ובין בני ישראל בהר סיני
 2 "These are the decrees, the ordinances, and the teachings that Hashem gave, between Himself and *Bnei Yisrael*, at Har Sinai" (*Vayikra* 26:46). The *tochechah* in *Ki Savo* represents a second *bris*:

אלה דברי הברית אשר צוה ד' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב.

11 These are the words of the covenant that Hashem commanded Moshe to seal with *Bnei Yisrael* in the Land of Mo'av, beside the covenant that He sealed with them at Chorev [Har Sinai]. (*Devarim* 28:69)

There is a noteworthy difference between the two *tochechos*. In *Parshas Bechukosai*, the entire *tochechah* is expressed in the plural form, *אם בחוקותי תלכו* - "If you follow my decrees" (*Vayikra* 26:3), whereas in *Ki Savo*, the blessings and curses appear in the singular, as in, *והיה אם שמוע תשמע בקול ד' אלקיך* - "It shall be that if you hearken to the voice of Hashem, your G-d" (*Devarim* 28:1). We therefore understand that the *tochechah* in *Bechukosai* is speaking to the *yachid* (individual), as opposed to that in *Ki Savo*, which addresses the *tzibbur* (congregation).

The *passuk* at the beginning of *Parshas Netzavim* explains why another *kerisas bris* (sealing of the covenant) at Arvos Mo'av was required to obligate *Bnei Yisrael* in *mitzvos*:

ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ד' אלקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום.

Not with you alone do I seal this covenant and this imprecation
 But with whoever is here, standing with us today before Hashem,
 3 our G-d, and with whoever is not here with us today. (29:13-14)

The *Gemara* in *Shavuos* (39a) explains that the original *bris* at Har Sinai was made only with those people alive at that time, not with the future generations. All the *neshamos* of *Bnei Yisrael* were present at Har Sinai so that they would be affected by the *gilui Shechinah* (Divine Revelation), as the *passuk* teaches,
 26 the *gilui Shechinah* (Divine Revelation), as the *passuk* teaches, *ובעבור תהיה ראותו על פניכם לבלתי תחטאו* - "so that awe of Him shall be upon your faces, so that you shall not sin" (*Shemos* 20:17). An impression was made on the *neshamos* of the members of the Jewish Nation at Har Sinai. They could be
 3 identified as *רחמינים ביישגין גומלי חסדים* - "those who are merciful, bashful, and who perform acts of kindness" (*Yevamos* 79a), to the extent that if one is lacking these *middos*, we must check his ancestry, for he must not have been present at Har Sinai (*Shulchan Aruch, Even Ha'ezer* 2:2).

36 Nevertheless, while it is true that all of the *neshamos* were present, the *bris* of Har Sinai is not legally binding on a *neshamah*, only on a person. We, today, would not be obligated to observe the *mitzvos* were it not for the second *bris* at Arvos Mo'av. It was this *bris* which obligated the future generations.

41 Why is there such a difference in terms of the binding power of the two different *brisos*? Future generations of Jews can only be bound by an earlier *bris* if there first exists the

8
 2

(4)

- 1 Yisrael, they were only *yechidim*, and the original *bris* at Har Sinai was therefore a *bris* with *yechidim*. This is why the first *tochechah* is in the plural, *lechol echad v' echad*. The entity of "*Klal Yisrael*" was born only once the Jewish Nation entered its land, because only after *Bnei Yisrael* had a National Homeland could they attain the status of a **Nation**. Because this second *bris*, proclaimed in the singular, was a *bris* with the Jewish Nation as a whole, it remained binding on all the future generations who are part of the *tzibbur*. When any country makes a treaty, it is understood that the agreement is binding even after a new president is elected and even on citizens born after the treaty was signed, because these people are a continuation of the original nation. The same is true of the *bris* of Arvos Mo'av.

16 Rav Soloveitchik understood the process of the second *kerisas bris* as follows. *Hashem* wanted the *bris* to be made by Moshe, as he was the *adon hanevi'im*. On the other hand, He wanted it to be sealed in Eretz Yisrael, which is the *metzaref* (coalescer) of *Klal Yisrael*. Moshe, of course, was not able to enter Eretz Yisrael. Thus, the second *bris* was begun by Moshe and completed by Yehoshua inside Eretz Yisrael, on the occasion of the *berachos* and *kelalos* at Har Gerizim and Har Eival. That way, the *bris* was made with *Bnei Yisrael* as a *tzibbur*, in connection with entry into the land; the *bris* at Arvos Mo'av and the *bris* at Har Gerizim and Har Eival are one and the same.

26 The principle that כל ישראל ערבים זה בזה - "All Jews are guarantors for one another," the shared responsibility regarding another Jew's *mitzvah* observance, began only with entry of *Bnei Yisrael* into the land. This principle is derived from the *passuk* in *Parshas Netzavim*, which is really an addendum to the *parsha* of the *bris* of Arvos Mo'av: ואלקינו והנגלות לנו - "The hidden [sins] are for *Hashem*, our G-d, but the revealed [sins] are for us and our children forever, to carry out all the words of this Torah" (*Devarim* 29:28). The word לעשות has the connotation of "forcing others to observe the *mitzvos*." There exists communal responsibility for the *aveiros* of each individual. Furthermore, the eleven dots above the words "לנו ולבנינו" and the "ע" of "עד" qualify this teaching; the community became liable for such *aveiros* only once the nation crossed into Eretz Yisrael and accepted the *berachos* and *kelalos* at Har Gerizim and Har Eival (*Sanhedrin* 43b). Before that point, each Jew was an individual Jew. It was with entry into our National Homeland that we became a *tzibbur*, in which every Jew is responsible for the actions of his fellow Jew (*Avnei Nezer, Orach Chayim* 314:4).

46 Interestingly, Rav Saadyah Gaon counts the episode of Har Gerizim and Har Eival as one of the *taryag mitzvos*. At first glance, this seems to be very difficult. This was an event that occurred once in the history of the world, similar to *Ma'amad Har Sinai*. The *halachos* associated with *Ma'amad Har Sinai* would be classified as *hora'os sha'ah* (temporary rulings), not as "*mitzvos*," which, by definition, are binding on all future generations; the *berachos* and *kelalos* at Har Gerizim and Har Eival should be no different. Rav Yerucham Perlow (*Sefer HaMitz-*

1 | vos LeRav Saadyah Gaon, chelek 3, ~~parshat 5/~~) suggests that Rav Saadyah Gaon considers the episode of Har Gerizim and Har Eival to be classified as a *mitzvah* specifically because of the enduring principle of *arvus*, which was instituted and established at that time.

6 | In the *tochechah* of *Parshas Bechukosai*, we find an exposition on the *passuk*, וכשלו איש באחיו - "Man will stumble over his brother" (*Vayikra* 26:37), that seems to also convey the concept of *arvus*: איש בעון אחיו - "Man [will stumble] because of the sins of his brother; this teaches that all [Jews] are guarantors for one another" (*Sanhedrin* 27b). How can this concept appear at this point in time, if the rule of *arvus* did not begin until later?

11 | Rav Soloveitchik explained that this *passuk* is a reference to the future destruction of the First *Beis HaMikdash*, and by that time, *Bnei Yisrael* would already have entered Eretz Yisrael, and the rule of *arvus* would be operative. In the aftermath of the rebellion of *Korach*, Moshe put forth the argument, האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף - "shall one man sin, and You be angry with the entire assembly" (*Bamidbar* 16:22). This was a valid argument in its time, for *arvus* did not begin at the time of the *tochechah* of *Bechukosai*. Once *arvus* began with the conclusion of the *bris* of Arvos Mo'av at Har Gerizim and Har Eival, however, it would not be a valid excuse, for one would be liable for the *aveirah* of his neighbor. [See essays for *Parshas Lech Lecha* and *Parshas Bo*; *Divrei HaRav*, pp. 314-315.]

24 | How does the concept of *arvus* apply to a Jew in *Chutz La'Aretz*? The *Avnei Nezer* (*Yoreh De'ah* 126:4) explains that the Jews in *Chutz La'Aretz* who look toward Eretz Yisrael as their National Homeland and subscribe to that ideal, are also, in a certain sense, part of *Klal Yisrael*. The Reform Jews of Germany, who deleted any mention of Eretz Yisrael from the *siddur* and who severed their ties to our National Homeland, removed themselves from the entity of *Klal Yisrael*. However, those who consider themselves to be out of place in *galus*, outside of Eretz Yisrael, do maintain a share in the institution of *Klal Yisrael*, even though the full *tziruf* (combination) of *Klal Yisrael* refers only to those who actually live in Eretz Yisrael.

"תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" (כ"ח, מ"ז)

למה מי שעובד את ה' ומקיים המצוות שלא בשמחה
וענש כל כך בכל קללות התורה?

יש להתבונן למה בעבור קיום עבודת ה' בתכלית הדקדוק, אך שלא בשמחה ובטוב לבב מגיע חלילה לאדם עונש כל כך חמור של כל קללות התורה, שכולן סיבתן רק מפני דבר זה שלא עבד את ה' בשמחה, כמאמר הכתוב. והרי סוף סוף קיים את כל ציווי ומצוותיו של מלך מלכי המלכים, רק שלא עשאו בשמחה?

ביאור א'

עיקר השבר בקיום המצוות היא רק על השמחה בקיומם

אפשר להסביר זאת על פי מאמר רבותינו ז"ל במדרש (ויק"ר כ"ז ב) "מי הקדימני

11
למה
לפי

(6)

ואשלם", מי הקדימני שהתחיל הוא את המצוה אשלם ואהיה חייב לו שכר
 מן הדין. מי קילס לפני עד שלא נתתי בו נשמה? מי מל לפני עד שלא נתתי לו
 בן זכר?!, מי עשה לפני ציצית עד שלא נתתי לו טלית?!, מי עשה לפני מעקה עד
 שלא נתתי לו גג?!, מי עשה מזוזה עד שלא נתתי לו בית?!, מי עשה לפני סוכה
 עד שלא נתתי לו מקום?!, מי הפריש פאה עד שלא נתתי לו שדה?!, מי הפריש
 תרומה ומעשר עד שלא נתתי לו גורן?!, מי הפריש בכורות ומעשרות וקרבן עד
 שלא נתתי לו בהמה?! על כן אין מגיע השכר מן הדין אלא רק בתורת חסד, וכמו
 שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (פ"ג י"ג) "ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש
 כמעשהו".

1
6

והקשו המפרשים אם כן מה המעלה בקיום המצוות כולם, שרצה הקב"ה לזכות
 את ישראל ולפיכך הרבה להם תורה ומצוות, והלא כל השכר הוא בתורת
 חסד?

1/

ומתרצים המפרשים שעיקר השכר שהאדם מקבל לעתיד לבוא הוא על קיום
 המצוות בשמחה, דבזה לא שייך הטעם של מי הקדימני ואשלם! [ועי'
 במעלת קיום המצוות בשמחה ליד ידי הרה"ג משה יוחאי רז שליט"א בספרו מנורת
 זהב, חנוכה, עמ' ס"ה].

(12)
pe

16

ובזה מיושב החומרא של מי שאינו מקיים המצוות בשמחה, כי עצם קיום המצוות
 הוא חק בל יעבור מצד מה שנותן ה' לאדם, וכל חלקו של האדם הוא
 בשמחה, ואם אין שמחה נמצא שלא עשה כלום.

אחר כותבי כל זה, ששתי כעל כל הון בשומעי עתה כי בשעה שעלה מרן הגריא"ל
 שטיינמן שליט"א לנחם את רבינו הגדול זצוקל"ה בפטירת בנו, שוחחו שניהם
 בדברי תורה, ורבינו הקשה ותירץ כאמור, ותאזרני שמחה שזכיתי לכיין לדעתו
 הקדושה.

4

ביאור ב'

אם לא מקיים המצוות בשמחה אינו מקיימן בשלימותו ועוד שעל ידי זה מראה צרות עין
 בקיומן

מלבד מה שמפרשים העולם שאדם שמקיים את המצוות שלא בשמחה, בודאי
 לא יקיים את המצוות בתכלית השלימות וההידור, יש להסביר עוד על פי
 מה ששנה אבימי בנו של רבי אבהו בגמרא (קידושין לא. א'רש"י ותוספות שם): יש מאכיל
 לאביו עוף חשוב "פסיוני", מין שליו שירד במדבר, וטורדו מן העולם, כלומר שנענש

26

על ידי זה, מפני שמראה לאביו צרות עין על סעודתו, ומדבר אליו שיאכל שלא
 בדרך ארץ. ויש מטחינו בריחים ומביאו להי העולם הבא, כגון שיש לו אב זקן
 ונצטוה לבוא לעבודת המלך, אומר לו בנו טחון אתה ברחיים ואני אלך במקומך
 לעבודת המלך כי אין לה קצבה ויכולים לבזותך ולהלקותך!

31

כך הדבר גם במנחה שאנו מגישים ומקטירים להקב"ה, עבודת ה' יתברך, המצוות
 והמעשים טובים, כי אם חלילה מקיימים אותם בעצבות, או מתוך מרה שחורה
 חלילה, הרי זה ממש כאותו הבן שמגיש לפני אביו עוף שמן ומשובח, ויחד עם זה
 מראה לאביו צרות עין על סעודתו. כי על ידי קיום המצוות בעצבות, מראה צרות
 עין בקיומם, שמעדיף היה שלא לקיימם, וכאילו הם עליו לטורח ומשא כבד,
 וממילא אדרבה מעשה עבודת ה' שלו כמעשה עוון וניאוץ וטורדו מן העולם.

36

(7)

1 ומצינו כמה וכמה מצוות שתיקנו חז"ל כדי שלא יהיו נראות המצוות על האדם כטורח ומשא כבד, כגון אין עושים מצוות חבילות חבילות, דתנן (סוטה ח.) אין משקין שתי סוטות כאחת, ואין מטהרין שני מצורעין כאחת, ואין רוצעין שני עבדים כאחת, ואין עורפין שתי עגלות כאחת, לפי שאין עושין מצוות חבילות חבילות! ופירש רש"י שאין עושין מצוות חבילות חבילות לפי שנראה כאילו הם עליו למשאוי וממהר לפרק משאו. 6

11 ועלה בדעתי כעת כי זה היסוד למה שתיקנו לנו סעודות שבת וחג, סעודות סיום מסכת, וסעודת קידושין ונישואין, סעודת מילה ושאר מצוות ומועדים, שלכאור' קיומם הוא דבר תמוה מאד, דמה בין קיום המצוות לשמחת הגוף במאכל ומשתה? אך לאור האמור מיושב היטב כי אדרבה ואדרבה קיום אותם הסעודות הם טיהור וזיכוך אותה המצוה להעלותה ולהקטירה לנחת רוח לפני מי שאמר והיה העולם, כי בקיום אותן סעודות אנו מראים חיבתנו אהבתנו ושמחתנו, ואין שמחה אלא בבשר ויין, לקיום המצוות, והם חלק בלתי נפרד מקיום המצוה כולה, וצריך שזה תהיה כוונתנו בקיום כל אותם הסעודות.

16 ומצינו שהקפידו חז"ל משום טירחא דציבורא אפילו על רגעים ספורים ומדודים, כמו שמצינו לעניין מניין העולים לתורה בשני וחמישי שאין מוסיפים על שלושה העולים משום טירחא דציבורא (מגילה כא. ורש"י ושאר מפרשים), ותמיד הוקשה

24 לי מה בכך שיעלה עוד אחד לתורה, הרי זה לא יקח זמן רב, יותר מחמש דקות בערך, ולמה הקפידו חז"ל כל כך שלא להטריח את הציבור בשני וחמישי להתבשר מדברי התורה ולזכות אותם בעוד עולה אחד לתורה? ולאור הדברים שנתבאר, התיישב בס"ד, שחז"ל הקפידו כל כך על טירחא דציבורא, ואפילו של רגעים אחדים, כדי שחלילה לא יכשלו הציבור בדבר זה, שתראה המצוה עליהם כמושוי, כאדם הנושא חבילות חבילות.

26 ועתה התיישב לי גם קושיא שעלתה בדעתי בזמנו אודות המעמד הנשגב בכותל המערבי שהתקיים לרפואתו של רבינו הגדול זצוקל"ה כשבועיים לפני פטירתו בערך, שנתקבצו ובאו יותר משני רבבות אלפי ישראל מכל רחבי הארץ לכותל המערבי, אך אותה עצרת תפילה וזעקה לא ארכה זמן רב, ואחרי כשעה של תפילות ותחנונים במעמד גדולי וצדיקי הדור, נסתיימה ושבו כולם לביתם. ותמהתי מאד למה לא האריכו צדיקי הדור עוד בתפילות ותחנונים בשעה נוספת ואפילו שעתים. ולאור האמור נתיישב לי שגדולי וצדיקי הדור בחלמתם הגדולה עשו כן בדיוקא, פן אם יאריכו, חלילה יהיה הדבר למושוי על כמה מהציבור, וממילא יצא שחרם בהפסדם, לכן לא האריכו יתר על המידה, והרוויחו שנתקיימו התפילות מעומק ושיברון לב, מתוך שמחה וחדוה ותשוקה להתפלל עוד ועוד.

31 כי לעומת זה המקיים את המצוות בשמחה, אפילו אם כביכול אינו יכול לקיים את כל המצוה כראוי, כגון שהוא חולה או אנוס, אך שמח הוא שמחה גדולה על כל מצוה ומצוה שנופלת בחלקו, ממילא הרי הוא בבחינת אותו אחד שמטחינו לאביו בריחיים ומעשה זה מביאו לחיי העולם הבא! ועוד שקיום המצוות בשמחה מראות בעליל את אהבתו להקב"ה! 36

ביאור ג'

המיוצר בקיום המצוות מראה כאילו הקב"ה חפץ להרע לישראל היפך מונת הבורא יתברך
 ויש לדאג עוד שהעובד את ה' ומקיים את המצוות מתוך צער, מראה הוא חלילה
 כאילו חפץ הקב"ה להרע לישראל, וזה היפך מונת הבורא יתברך בכל המצוות
 בזמן שחפץ להיטיב עם בריותיו ורצה לזכותינו לפיכך הרבה לנו תורה ומצוות, שנא'
 (ישעיהו מ"ב) "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר", (מכות כג:), והרי הוא כמחרף
 מגדף ומנאץ לשמו של הקב"ה, ומחלל את שמו. שהלא אדרבה ואדרבה קיום
 המצוות הם עונג גדול ונפלא לכל המשתוקקים לעשות רצון השי"ת. וצדיקים ילכו
 בם ופושעים יכשלו בם.

(24)
 מ

וכן מצינו שדימו חכמים את הפורש מן התורה כפורש מן החיים, כמו שאמר ר'
 טרפון לר' עקיבא (קידושין טו:) ששימחו בדברי תורתו, "כל הפורש ממך כפורש
 מן החיים!" כי באמת תורתנו הקדושה ניתנה לנו לחיים לשמחה ולשלום.

וכן מצינו אצל רבי עקיבא עצמו (ברכות סא: ובילקו"ש ואתחנן רמז תתל"ז) שהשיב לפפוס
 בן יהודה שמצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה
 ושאלו אי אתה מתיירא מפני המלכות, אמר לו ר' עקיבא אמשול לך משל למה
 הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גבי הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום
 למקום, אמר להם מפני מה אתם בורחים וכו', אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך
 פקח שבחיות, לא פקח אתה אלא טיפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתייראין
 במקום מיתנתנו על אחת כמה וכמה. אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה
 שכתוב בה (דברים ל') "כי הוא חייך ואורך ימיך", כך, אם אנו הולכים ומתבטלים
 ממנה על אחת כמה וכמה.

ורבינו הרמב"ם (פ"ז מהל' רוצה ה"א) כתב שתלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנא' "וחיי",
 עשה לו כדי שיחיה, "וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה
 חשובין!"

ומפורסמים דברי האור החיים הק' (דברים פרק כ"ו) שכתב: "אם היו בני אדם
 מדגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים
 אחריה, ולא ייחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל
 הטובות שבעולם!"

(נה) אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה ליראה את
 השם הנכבד והנורא הזה. באר בכתוב הזה כי הכוונה בכל המצוות שכתורה תכלית אחת,
 והיא היראה, וכן באר משה במעמד הקדוש כי אין תכלית הכוונה בנתינת התורה אלא
 היראה, הוא שאמר: לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם.⁵⁹
 ממנו ראה המלך שלמה וכן עשה שחתם ספרו בה. וכן אמרו עוד⁶⁰: יראת ה' היא
 אוצרו⁶¹, אי איכא יראת ה' אין ואי לא לא. פשוטו של מקרא: יראת ה' היא מונחת
 באוצרו העליון והחביב אצלו בתת עליה שכר. או יאמר: יראת ה' שהיא אצל היראים
 היא אוצרו שגונו אותה להם. וטעם שהזכיר ביראה לשון אוצר, כי אין ביד המלך
 לעשות אוצר אם לא יקבץ ממון מאחרים, ומה שהוא מקבץ וגונו ביתוד ההוא יקרא
 אוצר, וכן היראה אינה בידי שמים⁶² ולכן יקראנה אוצר. והא למדת שהיראה עיקר
 הכל, וגדולה היא משאר המדות, והיא העולה על כל המצוות, ששאר המצוות כתפילין
 וציצית וכיוצא בהן יש להן זמן בזמן עשיתן, וכיון שגמר מלעשותן הרי הוא בטל ממנה,
 ולא כן מצוות היראה, כי אין לה זמן אבל היא שיימת לעולם בכל עת ובכל שעה, והוא
 שכתוב: יראת ה' טהורה עומדת לעד⁶³, מה שאין כן בשאר המצוות שבזמן קצוב
 נגמרות⁶⁴ אחר עשיתן, והיראה אין לה שלמות כי אם המעשים, והו שאמר: אם לא
 תשמור לעשות, ליוחר בלא תעשה, ויקיים מצות עשה.

(15)
 קח

(9)